

Беленюк Жан Венсанович,

аспірант кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039,
м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-1324-5563>

Beleniuk Zhan Vensanovich,

Postgraduate Student at the Department of Public
Administration, Interregional Academy of Personnel
Management, 03039, Kyiv, st. Frometivska, 2, e-mail:
kafedrapa@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-1324-5563>

СУЧАСНИЙ СТАН СФЕРИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Анотація. Визначено проблемні питання у сфері фізичного виховання та спорту в умовах військової агресії, зокрема: 1) унеможливлення проведення фізкультурно-оздоровчих заходів населенням, у тому числі онлайн, в регіонах, які знаходяться в зоні бойових дій; 2) фактично зупинено реалізацію ключових програмних документів у сфері фізичної культури і спорту, не можуть бути виконані завдання Плану заходів щодо реалізації першого етапу Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, частково призупинено реалізація завдань визначених Положенням про соціальний проект «Активні парки – локації здорової України». Проведено аналіз втрат, яких зазнала сфера фізичного виховання та спорту, зокрема втрата кадрового потенціалу, вимушена міграція спортсменів, порушення навчально-тренувального процесу, повне руйнування чи суттєве пошкодження об'єктів спортивної інфраструктури. Визначено проблеми олімпійських та неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю. Охарактеризовано напрями взаємодії з міжнародними спортивними організаціями щодо недопущення російських та білоруських спортсменів та офіційних осіб до міжнародних змагань та участі у міжнародних спортивних федераціях.

Ключові слова: сфера фізичного виховання та спорту, військова агресія, Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, міграція спортсменів, об'єкти спортивної інфраструктури.

THE CURRENT STATE OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S MILITARY AGGRESSION

Challenging issues in physical education and sports in the context of military aggression are identified, as follows: 1) impossibility of holding public physical training and recreational activities, including online, in the regions located in the combat zone; 2) the implementation of key program documents in the field of physical culture and sports has been suspended; the tasks of the Action Plan on the implementation of the first stage of the Strategy for the development of physical culture and sports for the period up to 2028 cannot be fulfilled; the implementation of the tasks set out in the Regulations on the social project “Active Parks – Locations for Healthy Ukraine” has been partially suspended. The author analyzes losses incurred in the field of physical education and sports, including the loss of human resources, forced migration of athletes, disruption of the training process, and complete destruction or significant damage to sports infrastructure. The problems of Olympic and non-Olympic sports and parasports are specified. The author characterizes the areas of cooperation with international sports organizations to prevent russian and belarusian athletes and officials from participating in international competitions and international sports federations.

Keywords: physical education and sports, military aggression, Strategy for the Development of Physical Culture and Sports for period until 2028, migration of athletes, sports infrastructure facilities.

Розвиток фізичної культури та спорту має високу соціально-економічну актуальність, що визначає можливості для забезпечення іміджу країни на міжнародній арені, підвищення рівня туристично-рекреаційного потенціалу, національної свідомості та патріотизму. Проте будь-які зміни в системі суспільних відносин, зокрема і такі загрозливі, як військова агресія іншої країни, стає актуальним викликом для стану сфери фізичного виховання та спорту, пов'язаними з появою соціальних, економічних та екологічних суперечностей, ускладненням міжнародних, національних і локальних проблем, змінами характеру відносин між владою та суспільством, та потребує визначення характерних ознак сучасного стану сфери фізичного виховання та спорту України в умовах військової агресії росії.

Аналіз наукових доробок щодо інституційних засад та нормативно-правових механізмів розвитку публічного управління у сфері фізичної культури та спорту дозволяє виокремити праці таких науковців, як М. Дутчак, І. Гасюк, Г. Ортіна, І. П'ятничук, О. Дегтяр, В. Горник, О. Непомнящий, М. Журби, І. Сурай, І. Парубчака, Н. Василюшина, О. Доманицького, М. Карбівника, О. Пархоменко-Куцевіл та інших. Ці та інші дослідження розкривають науково-теоретичні аспекти впровадження механізмів публічного управління у сферу фізичної культури та спорту на різних етапах суспільного розвитку. Проте окремі наукові проблеми, які породжені перебуванням вітчизняної сфери фізичного виховання та спорту під впливом військової агресії, породжує потребу вивчення сучасного стану інфраструктури, нормативно-правового регулювання, кадрового забезпечення тощо та розробки механізму державного управління післявоєнною відбудовою вітчизняних фізичного виховання та спорту.

Відповідно метою даного дослідження є визначення характерних ознак сучасного стану сфери фізичного виховання та спорту України в умовах військової агресії росії.

Введення воєнного стану в Україні через широкомасштабну збройну агресію росії проти України призвело до необхідності перегляду основних аспектів державної політики у сфері фізичного виховання та спорту. Основною причиною цього стало виникнення низки проблемних питань в сфері фізичного виховання та спорту, зокрема: 1) загроза повітряних тривог в місцях активних бойових дій, а також по всій території України унеможливорює проведення фізкультурно-оздоровчих заходів в місцях масового відпочинку та за місцем проживання насе-

лення, у тому числі онлайн, в регіонах, які знаходяться в зоні бойових дій; 2) фактично зупинено реалізацію ключових програмних документів у сфері фізичної культури і спорту, не можуть бути виконані завдання Плану заходів щодо реалізації першого етапу Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, частково призупинено реалізація завдань визначених Положенням про соціальний проект «Активні парки – локації здорової України».

З початком військової агресії з боку російської федерації за участю республіки білорусь, сфера фізичної культури і спорту зазнала втрат, які позбавили громадян України можливості займатися обраними видами спорту та спричинили порушення навчально-тренувального процесу з підготовки до найважливіших стартів.

Багато спортсменів і тренерів призовного віку вступили до лав Збройних Сил України, Національної гвардії та територіальної оборони і сьогодні знаходяться поза навчально-тренувальним процесом.

Станом на 15.11.2022 через військову агресію російської федерації постраждало 135 спортивних об'єкти на суму більше 180 млн дол. Серед них 22 об'єктів зруйновано повністю або знищено частково та 113 об'єктів мають суттєві або часткові пошкодження. Серед постраждалих об'єктів 71 спортивний комплекс, 29 стадіонів, 8 водно-спортивних баз, 10 басейнів, 3 льодові ари, 2 велокомплекси, 1 тенісний корт, 1 кінно-спортивна база (Офіційний сайт Комітету фізичної культури та спорту Міністерства освіти і науки України...).

Серед зруйнованої інфраструктури є об'єкти, які віднесені до сфери управління Мінмолодьспорту, а саме:

ДП «ОНСЦ Чернігів» – знищено східну та західну трибуни, пошкоджено вхідну групу медично-відновлювального центру;

ДУ «Державний центр олімпійської підготовки з біатлону», с. Новоселівка, Чернігівської області – знищено будівлю;

ДП «Спортивний комплекс «Авангард» – пошкоджено будівлю з баскетбольною залом, вікна у льодовому палаці, вхідна група в гімнастичній залі.

Серед відомих об'єктів, які зруйновано або пошкоджено: басейн «Нептун» у м. Маріуполь (пошкоджено фасад, дах, внутрішні приміщення); Басейн спортивного комплексу НТУ «ХПІ» у м. Харків (пошкоджено фасад, дах, внутрішні приміщення); велокомплекс зі спеціалізованою трасою ВМХ в м. Лиман (пошкоджена траса ВМХ, адмінбудівля, трибуна);

Луганський обласний фізкультурний центр «Олімп», м. Кремінна (зруйнована ігрова зала); стадіон у м. Волноваха (зруйновано); стадіон «Металіст» Харківська область (зруйновано).

Станом на 9 березня 2023 року, за інформацією Міністерства молоді та спорту, через повномасштабне вторгнення росії в Україні загинуло 250 спортсменів та тренерів, 2 пластунів та 1 працівниця молодіжного центру. 16 спортсменів отримали поранення через воєнні дії, 28 – перебувають у полоні. Безвісти зниклими вважають 6 осіб. Через атаки росіян та окупацію 95 спортивних об'єктів зруйновано повністю або знищено частково. Ще 248 спортивних об'єктів мають суттєві або часткові пошкодження. Загальні збитки перевищують 250 млн доларів (Через повномасштабне вторгнення загинули понад 250 спортсменів – Мінспорту...).

У штатному режимі працюють 854 (70%) закладів фізичної культури і спорту, 309 (25%) тимчасово призупинили свою діяльність. Лише 162 (35%) тисячі спортсменів продовжують підготовку за місцем роботи закладів дитячо-юнацького та резервного спорту, ще майже 44 тисяч – за межами закладів, 28 тисяч продовжують тренуватися за кордоном. Понад 120 тисяч спортсменів втратили можливість займатися обраним видом спорту та не мають можливості тренуватися.

Орієнтовно з 11,8 тисячі штатних тренерів-викладачів закладів дитячо-юнацького та резервного спорту працюють 6 тисяч осіб, зокрема:

– у штатному режимі 4,3 тисячі, з них за кордоном 221 особа;

– дистанційно 3,5 тисячі тренерів-викладачів, 292 з яких за кордоном.

Водночас у простій знаходиться 4 тисячі тренерів-викладачів, з них за кордоном 479 осіб. 3000 спортсменів призупинили навчально-тренувальний процес.

З початку війни понад 2400 спортсменів з олімпійських та неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю знаходилися у майже 40 країнах світу. Основні країни перебування: Польща, Хорватія, Угорщина, Франція, Німеччина Іспанія, Румунія, Бельгія, Швейцарія, Туреччина, США, Італія, Латвія, Австрія, Болгарія, Молдова, Португалія, Данія, Фінляндія де спортсменам України частково надавалась можливість тренуватися та брати участь у міжнародних змаганнях.

За попередніми даними з 2532 власних спортивних споруд знаходяться у задовільному стані

1450, 6 зруйновані повністю, 22 частково пошкоджених.

Скасовано понад 300 запланованих всеукраїнських змагань та 8 міжнародних спортивних змагань на території України. Зменшилась кількість спортивних заходів, в яких брали участь спортсмени національних збірних команд, а саме:

– з олімпійських видів спорту із 440 запланованих навчально-тренувальних зборів проведено третину, а саме 45 в Україні та 150 – за кордоном; із 367 запланованих взято участь у 116 (31%) міжнародних змаганнях;

– з видів спорту осіб з інвалідністю – 81 НТЗ в Україні, 51 – за кордоном, із 362 запланованих, забезпечено участь у 18 міжнародних спортивних змаганнях із 67 запланованих;

– з неолімпійських видів спорту – 15 НТЗ в Україні та 38 – за кордоном, із 231 запланованих, забезпечено участь у 52 (22 %) міжнародних спортивних змаганнях.

Військові дії спричинили вимушену міграцію спортсменів, порушення навчально-тренувального процесу, неможливість проведення відбіркових чемпіонатів України з видів спорту та участі найбільш підготовлених спортсменів в чемпіонатах світу та Європи, що також може вплинути на міжнародний рейтинг спортсменів.

Спортсмени (особливо резерву) та тренери, які виїхали за кордон отримали якісні умови для тренувань та роботи. Є випадки, коли іноземні клуби і команди пропонують спортсменам та тренерам довгострокові контракти, молодь, яка закінчує навчання у середніх закладах освіти отримують можливість навчатися далі. Така ситуація може вплинути на зменшення складу національних збірних команд перспективною та талановитою молоддю. Не зважаючи на військові дії, спортсмени України залишаються членами світового спортивного руху і вірять в свою подальшу участь у Всесвітніх іграх, продовжуючи тренуватися та, по можливості, брати участь у міжнародних змаганнях.

З початку військової агресії росії проти України вдалось забезпечити участь національних збірних команд України у XIII зимових Паралімпійських іграх та XXIV літніх Дефлімпійських іграх – 2021 (відбулися у травні 2022 року), на яких спортсмени України забезпечили гідне представництво, а саме:

– на XIII зимових Паралімпійських здобули 29 нагород (11 золотих, 10 срібних та 8 бронзових) та вперше посіли друге місце у загальнокомандному заліку (як за кількістю золотих, так і всього здобутих нагород);

– на XXIV літніх Дефлімпійських іграх-2021 здобули 138 нагород (62 золоті, 38 срібних та 38 бронзових) та посіли перше місце у загальнокомандному заліку – вдруге за всю історію участі України у літніх Дефлімпійських іграх (вперше XX літні Дефлімпійські ігри, 2005 рік м. Мельбурн (Австралія)).

У боротьбі з російським агресором важливу роль відіграє світова спортивна спільнота, що продовжує підтримувати спортивну Україну та спонукає до активних дій Уряд країни та спортивну громадськість до активних дій у відстоєнні спортсменів, суддів та офіційних осіб всіх категорій рф та білорусі від участі у заходах, скасування проведення змагань на території цих країн, а також виключення з керівних органів міжнародних федерацій представників рф та білорусі. Наразі, взаємодія з міжнародними спортивними організаціями триває.

Україна та сфера фізичної культури і спорту взагалі, а зокрема сфера фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю вже вдруге потерпає від агресії росії проти України. У 2014 році внаслідок окупації Криму ми лишилися однією із найкращих інклюзивних спортивних баз України, на якій забезпечувалась підготовка спортсменів з інвалідністю до Паралімпійських та Дефлімпійських Ігор, проводились змагання Всеукраїнської спартакіади серед дітей з інвалідністю «Повір у себе», а також заходи із фізкультурно-спортивної реабілітації. Наразі спортивна інфраструктура достатньо сильно пошкоджена та зруйнована і головним завданням є її відновлення і розбудова.

Одним з важливих питань, яке необхідно вирішувати в нових складних умовах, як військової агресії рф, так і після перемоги України та відновлення миру на всій її території – це наявна відповідна сучасна спортивна інфраструктура. У 2020 році була започаткована програма Президента України “25 спортивних об’єктів-магнітів”, на яку з державного бюджету у 2021 році було виділено 1,6 млрд. грн. На кінець 2021 року за вказаною програмою функціонували вже 14 таких об’єктів, з яких 4 були збудовані та введені в експлуатацію у 2021 році, та ще 7 нових об’єктів планувалося ввести в експлуатацію до 2024 року. Але, внаслідок військової агресії рф, деякі з цих об’єктів зруйновані або пошкоджені. Також, у 2021 році була започаткована програма Президента України «Реконструкція 18 спортивних інтернатів та 100 ДЮСШ», фінансування якої було закладено у бюджет 2022 року. У 2021 році були внесені зміни до норм Державного соціального стандарту у сфері

фізичної культури і спорту, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 5 квітня 2013 р. за № 559/23091 (зі змінами від 23.11.2021 згідно з Наказом Міністерства молоді та спорту від 22.10.2021 № 4029) відповідно до яких необхідно розбудовувати сучасну спортивну інфраструктуру та приводити наявні спортивні споруди до необхідних стандартів.

Розпочався процес впровадження Електронного реєстру спортивних споруд, а саме внесення існуючих спортивних об’єктів в реєстр. Планується модернізація Реєстру для можливості деталізованого обліку руйнувань та процесу відновлення.

Окрім зазначеного, післявоєнна програма відбудови України, як доречі і після 2014 року, має враховувати, що в Україні збільшиться кількість людей, які матимуть інвалідність, у тому числі дітей, у зв’язку державна програма фізичного виховання та спорту має створити їм всі умови для їх скорішого відновлення та адаптації до повноцінного життя у суспільстві.

Враховуючи вищезазначене, все це можливо зробити за наявності сучасних, інклюзивних, побудованих відповідно до міжнародних стандартів спортивних споруд, кваліфікованих фізкультурно-спортивних кадрів, шляхом залучення через заходи з фізкультурно-спортивної реабілітації до активних і систематичних занять фізичною культурою і спортом як можна більшої кількості людей з інвалідністю, зокрема дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Через повномасштабне вторгнення загинули понад 250 спортсменів – Мінспорту. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/14/253340/>
2. Проекти нацпрограми «Розвиток систем культури та спорту». Програма Президента України «Реконструкція 18 спортивних інтернатів та 100 ДЮСШ». URL: <https://recovery.gov.ua/project/program/develop-culture-and-sport-systems>
3. Офіційний сайт Комітету фізичної культури та спорту Міністерства освіти і науки України. URL: <http://sportmon.org/>

REFERENCES: —

1. Cherez povnomashtabne vtorhennia zahynuly ponad 250 sportsmeniv – Minsportu [More than 250 athletes died due to a full-scale invasion – the Ministry of Sports]. [life.pravda.com.ua](https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/14/253340/). Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/14/253340/> [in Ukrainian].
2. Proieky natsprohramy «Rozvytok system kultury ta sportu». Prohrama Prezydenta Ukrainy «Rekonstruktsiia 18 sportyvnykh internativ ta 100 DIuSSH» [Projects of the national program

“Development of Culture and Sports Systems”. The program of the President of Ukraine “Reconstruction of 18 sports boarding schools and 100 secondary schools”. recovery.gov.ua. Retrieved from <https://recovery.gov.ua/project/program/develop-culture-and-sport-systems> [in Ukrainian].

3. Ofitsiynyy sayt Komitetu fizychnoi kultury ta sportu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [The official website of the Committee of Physical Culture and Sports of the Ministry of Education and Science of Ukraine]. sportmon.org. Retrieved from <http://sportmon.org/> [in Ukrainian].